

2025. gada 29. oktobrī

Viedokļa raksts

Ilgtspējīgās lietus ūdens apsaimniekošanas eksperts Jurijs Kondratenko

Pārvēršam ūdeni no problēmas par resursu

Pēdējo gadu meteoroloģiskie notikumi Latvijā un pasaulē arvien biežāk parāda, cik neaizsargāti esam pret ekstrēmiem dabas apstākļiem – sausuma periodiem, karstuma viļņiem, spēcīgām lietusgāzēm un plūdiem. Kurzemes reģionā prognozes liecina, ka turpmākajos gados pieaugs kopējais nokrišņu apjoms, īpaši ziemā, un, lai gan šī vasara par to neliecināja, vasarās biežāk pieredzēsim sausuma periodus. Šādas svārstības liek pārdomāt, kā pārvaldām ūdens resursus. Tomēr galvenais jautājums ir, vai skatāmies uz lietu tikai kā uz problēmu, kas rada plūdus un infrastruktūras bojājumus, vai arī spējam ieraudzīt potenciālu kā vērtīgam resursam?

No noteces līdz resursam – mainām domāšanu

Tradicionāli pašvaldību pieeja lietus ūdens apsaimniekošanai bijusi vienkārša – pēc iespējas ātrāk novadīt to caur kanalizācijas un meliorācijas sistēmām prom no ielām, pagalmiem un ēkām. Tomēr šī pieeja nozīmē neizmantotus resursus. Lietus ūdens var kļūt par būtisku papildu avotu dārzu, parku, sporta laukumu un ielu apstādījumu laistīšanai, tualetu skalošanai vai pat rūpnieciskām vajadzībām. Tieši tāpēc *Interreg Baltijas jūras reģiona projektā “WaterMan”* tiek meklēti veidi, kā integrēt lietus ūdens atkārtotu izmantošanu pašvaldību un privātajā sektorā.

Lietus ūdeni var izmantot divos veidos – pasīvi un aktīvi. Pasīvie risinājumi ir, piemēram, lietusdārzi, specifiski veidotas, ar augiem apstādītas ovālteknes ar grunts slāņiem (bioievalkas) un caurlaidīgi segumi. Tie palīdz samazināt ūdens noteci kanalizācijā, attīra lietus ūdeni un uzkrāj to turpmākai izmantošanai. Tādā veidā augi tiek nodrošināti ar ūdeni, tiek mitrināts gaiss un tiek mazināta pilsētas pārkaršana vasarā. Rezultātā pilsētā veidojas patīkamāks klimats un vide.

Aktīvie risinājumi nozīmē lietus ūdens savākšanu īpašās tvertnēs – virszemē vai pazemē, arī dīķos vai gruntsūdeņos. Pēc tam ūdeni ar sūkņiem var nogādāt un izmantot tualetes skalošanai, veļas mazgāšanai vai dārzu un apstādījumu laistīšanai. Tomēr Latvijā šāda sistēma parasti ir dārga, jo dzeramais ūdens ir lētāks un pieejamāks. Tāpēc aktīvie risinājumi vairāk ir vajadzīgi vietās, kur ir problēmas ar lietus ūdens novadīšanu vai dzeramā ūdens pieejamību. Visizdevīgākie aktīvie risinājumi ir dīķi un ūdens izmantošana no sekļajiem gruntsūdeņiem, kur lietus ūdens pēc dabiskās attīrīšanas nonāk un pēc tam tiek lietots augu laistīšanai.

Iedvesmojoši piemēri tepat Latvijā

Latvijā jau redzami dažādi iedvesmojoši projekti, piemēram, Skanstē, Rīgā. Tur izveidotais zaļi-zilais koridors ir zaļuma un ūdens savienojums pilsētā, kas apvieno apzaļumotus ainaviskus kanālus, caurlaidīgus segumus un dīķus, kas ne tikai uzlabo ūdens apsaimniekošanu, bet arī rada vizuāli pievilcīgu pilsētas vidi. Kandavā īstenota ilgtspējīgu risinājumu kaskāde, kas samazina applūšanas riskus, bet Rūjienā pie tautas nama izveidota “sausā upe” jeb labiekārtots kanāls, kas vienlaikus ir arī ainavisks elements. Šie piemēri parāda, ka lietus ūdens var kļūt par pilsētvides kvalitātes uzlabotāju, nevis problēmu.

Saldus pašvaldība pēc smagajiem plūdiem 2011. gadā īpaši pievērsusies šim jautājumam. Šodien tā meklē iespējas integrēt zaļos risinājumus skolās, bērnudārzos un sabiedriskās telpās, kā arī strādā pie projekta, kurā lietus ūdens tiks izmantots strūklakā. Projekta “WaterMan” ietvaros tapis detalizēts strūklakas izbūves projekts Kalpaka laukumā, paredzot arī iespēju attīrītu lietus ūdeņu izmantošanai apstādījumu laistīšanai. Tas apliecina – ūdens var būt ne tikai lietderīgs resurss, bet arī estētisks un sabiedrību vienojošs elements.

Projekta “WaterMan” ietvaros arī izveidots speciāls manuālis [“Recycling Toolbox”](#), kurā gan uzņēmumi, gan pašvaldības var smelties idejas un atrast jau gatavu risinājumu paraugus lietus ūdens un attīrītu notekūdeņu atkārtotai izmantošanai no daudzām Baltijas jūras reģiona valstīm.

Sabiedrības ieguvums

Ūdens atkārtotas izmantošanas risinājumi sniedz vairākus ieguvumus vienlaikus. Pirmkārt, tas ir mazāks plūdu risks, samazinoties slodzei uz kanalizācijas un meliorācijas sistēmām. Otrkārt, tas ir ekonomisks ieguvums jeb samazinās izdevumi par dzeramo ūdeni, jo zināmu patēriņu var segt no lietus ūdens. Treškārt, uzlabojas vides kvalitāte, jo pilsētas kļūst zaļākas, vēsākas karstuma viļņos un pievilcīgākas dzīvei. Visbeidzot uzlabojas sabiedrības drošība, jo pieaug gatavība pielāgoties klimata pārmaiņu radītajiem ekstrēmiem notikumiem.

Izvēle ir mūsu rokās

Latvijā ūdens mums šķiet pašsaprotams – tas tek no krāna bez ierobežojumiem. Taču klimata prognozes rāda, ka nākotnē aizvien biežāk saskarsimies ar situācijām, kurās ūdens būs vai nu par daudz vai par maz. Tādējādi gudra lietus ūdens apsaimniekošana kļūst par nepieciešamību, nevis tikai iegribu.

Ja šodien spēsīm mainīt skatījumu – no “lietus ūdens kā problēmas” uz “lietus ūdeni kā resursu” –, tad ne tikai aizsargāsim sevi no plūdiem un sausuma, bet arī radīsim veselīgāku, skaistāku un drošāku dzīves vidi nākamajām paaudzēm. Neatstāsim lietus ūdeni nepamanītu! Tas ir resurss, kas jau gaida, lai mēs to izmantotu gudri un ilgtspējīgi.

Par “WaterMan” projektu

Projektu “WaterMan” īsteno Kurzemes plānošanas reģions kopā ar partneriem Interreg Baltijas jūras reģiona programmas ietvaros, lai veicinātu ūdens atkārtotu izmantošanu Baltijas jūras reģionā, tādējādi papildinot ūdens apsaimniekošanu ar jaunu elementu, kas var padarīt ūdensapgādi noturīgāku pret klimata pārmaiņām.

Vairāk par projektu: www.interreg-baltic.eu/project/waterman/